

XIX. SZÁZAD VÉGI EGYETEMES TÖRTÉNELEM

OLASZ EGYSÉG KIALAKULÁSA

I. Itália helyzete:

- Terület: szétagoltság; francia és osztrák befolyás nő.
Észak: Habsburg Birodalom része
- Gazdaság: nagy különbségek vannak az északi és a déli részek között.
Probléma: ezek a különbségek nyelvi, szokások szintjén is megvannak
- Legerősebb királyság: Szárd-Piemonti Királyság
Miniszterelnök: Camillo Cavour, aki az egységmozgalom egyik vezéralakja

II. Első szakasz:

- Cavour nagyhatalmi szövetséget keres az egységesüléshez:
 - III. Napóleonról kap: a támogatásért cserébe Cavour odaígéri neki Nizzát és Savoyát
 - Elfogadja, hogy csak az északi területeket egyesíti
 - Pápai Állam megmarad
- Provokálják az osztrákokat az olaszok:
 - Osztrákok megtámadják Piemontot
 - Olasz-francia győzelem Magentánál (1859. június 14.) és Solferinonál (1859. július 21.)
- Békekötés: Zürichi béke
 - Lombardiát megkapja Piemont, ezzel Észak-Itália egyesül
 - Velence osztrák kézen marad

III. Második szakasz:

- 1860-tól Közép-Itáliában felkelések törnek ki (Modena, Toszkána, Párma), akik kimondják az egyesülést a Szárd Királysággal
- Garibaldi az egyesülés folytatása mellett dönt: két hajóval északról a déli területekre megy, és katonáival arra buzdít, hogy csatlakozzanak hozzájuk
 - Cavour ellenzi az akciót, mert nincsen nemzetközi támogatás
 - Nápolyi Királyság hadserege kezdetben Garibaldi ellen harcol
 - Egyre többen csatlakoznak Garibaldihoz: népfelkelések törnek ki; Nápoly környékén a királyi csapatok harc nélkül távoznak
 - Cavour a sikereket látva, segítséget nyújt Garibaldinak
- 1860 végére két területet kivéve egyesül Olaszország: Velence osztrák kézen marad, Róma és környéke

IV. Harmadik szakasz:

- 1866.: porosz-osztrák háborúban az osztrákok vereséget szenvednek, és át kell adniuk Velencét az olaszoknak
- 1870: porosz-francia háborúban a franciák vereséget szenvednek, és át kell adniuk a Rómát az olaszoknak

A nemzetközi helyzetnek köszönheti Olaszország, hogy megszerzi a területeket.

NÉMET EGYSÉG KIALAKULÁSA

I. Előzmények:

- Zollverein (Vámszövetség): Ausztria nem a tagja, így a többi német terület gazdasági egységesülése kezdődik el
- 1848: felvetődik az egységes Németország gondolata, de nem tudnak sikert elérni
- 1849 után két lehetőség:
 - Kisnémet egység: porosz irányítással, Habsburg Birodalom nélkül, egységes nemzetállam
 - Nagynémet egység: Habsburg irányítással, a Birodalom nem német nyelvű területeit is magába foglaló, viszonylag laza konföderáció

- Poroszország és Ausztria versengéséből a poroszok kerülnek ki győztesen (Otto von Bismarck kancellár):
 - Gyorsabban tud modernizálni (pl.: gyors a vasútépítés és iparfejlesztés)
 - Hadseregfejlesztés (3 év szolgálati idő, modern fegyverek), hadvezetés jól képzett (Moltke)

II. Első szakasz: porosz-osztrák konfliktus

- 1859-ben az osztrákok vereséget szenvednek az olaszoktól, ami jelzi, hogy a Birodalom nem erős
- 1860-as évektől kezd kiéleződni a poroszokkal való viszony (pl.: Ferenc József 1863-ban nem tudja magát császárrá választatni)
- 1866: kitör a háború
 - 1866. július: Königgrätz-nél az osztrákok súlyos vereséget szenvednek
- Békekötés: prágai béke
 - Velencét megkapja Olaszország
 - Ausztria hozzájárul, hogy nélküle egyesüljenek a német területek
 - Poroszország vezetésével egyesülnek az északi területek (Észak-Német Szövetség)

III. Második szakasz: porosz-francia háború

- Luxemburg hovatartozása miatt volt konfliktus a két ország között: végül Luxemburg függetlenségét mondják ki
- Bismarck eléri, hogy a nagyhatalmak ne avatkozzanak bele a Franciaországgal való konfliktusába, és kiprovokálja III. Napóleon támadását
 - Otto von Moltke vezetésével Sedannál 1870. szeptemberben győznek a poroszok, III. Napóleon is fogságba esik
 - Franciaország északkeleti részét könnyedén meghódítják a poroszok
 - 1871. január 18.: I. Vilmos porosz királyt a versailles-i palota tükörtermében német császárrá koronázzák
- 1871.: békekötés (Frankfurt a. M.)
 - Németország megkapja Elzász-Lotharingiát (feketekőszén és vasérc miatt fontos)
 - Franciaország 5 milliárd frank hadisarcot fizet
- Délnémet államok csatlakoznak Németországhoz

IV. Német Császárság:

- Létrejöttének hatásai: új hatalom alakul ki Közép-Európában, amely gazdaságilag és politikailag is erősebb az osztrákoknál
 - a kontinentális egyensúlyra törekvő Anglia számára jó, mert lett egy nagyhatalom, amely képes ellensúlyozni Franciaországot és Oroszországot
- Szövetségi állam:
 - Meghatározó Poroszország
 - Szövetségi államok küldötteiből áll a Szövetségi Tanács (Bundesrat): hadügy, külügy, kereskedelem tartozik a hatáskörébe
 - Birodalmi Gyűlés (Reichstag): törvényjavaslatokat és a költségvetést jóváhagyja
 - Kormány: vezetője a kancellár, aki a külügyek teljhatalmú irányítója

AZ AMERIKAI POLGÁRHÁBORÚ

I. Az ország benépesülése:

Keletről nyugati irányban zajlik, párhuzamosan a függetlenség kivívásával. Módszerei: szerződés, vásárlás, hódítás.

II. Gazdaság: Észak és Dél fejlődése különböző

1. Észak: fejlett ipar (lépést tud tartani az ipari forradalommal), amelynek alapja a vasérc és a feketeszén; mezőgazdaságát a farmgazdaságok jellemzik
2. Dél: ültetvényes, rabszolgatartó gazdálkodás. Főleg gyapottermeléssel foglalkoznak. Nem kapcsolódik hozzá jelentős ipar. Kereskedelmi kapcsolatok Európával szorosak: ide szállítanak nyersanyagot, cserébe készterméket kapnak.
3. 1820:Missouri-kompromisszum kimondja, hogy egyszerre két államot vesznek fel az USA-ba úgy, hogy az egyik rabszolgatartó, a másik nem.

III. Indiánok és rabszolgák helyzete:

Indiánokat rezervátumokba kényszerítik, majd ezeket is felszámolják.

Rabszolgák száma a termelés növekedésével együtt gyarapodik. Abolicionista mozgalom indul Északon, amelynek célja a rabszolgák felszabadítása.

IV. Polgárháború (1861-1865)

1. Kitörése: Kansas hovatarozásáról vitatkoznak az északi és a déli államok. 1860-ban a Republikánus Párt jelöltje, *Abraham Lincoln lesz az elnök. Intézkedései*:
 - a. rabszolgák helyzetének javítása
 - b. védvámok bevezetése az iparnak (kizárják az európai termékeket, ami miatt a déli államok drágábban tudnak az árukhoz jutni)
 - c. szabad földfoglalás bevezetése

A déliek nem értnek egyet Lincolnnal, ezért Jefferson Davis vezetésével elszakadnak, és létrehozzák a Konföderált Amerikai Államokat. Ezt Lincoln nem fogadja el, és a déliek támadást indítanak.
2. A harcok első szakasza: (1861-1863)
A déliek Lee tábornok vezetésével sikereket érnek el, de 1863-ban Gettysburgnál vereséget szenved. Ezután az északiak érvényesíteni tudják a déliek elleni tengeri blokádot (nem tudnak kereskedni).
3. A harcok második szakasza: (1863-1865)
Sherman és Grant tábornok vezetésével az északiak sorozatos győzelmeket aratnak, és megadásra kényszerítik Leet.
1865-ben megölik Lincolnt, utóda: Thomas Jefferson. A déli államok fokozatosan kérik visszavételüket az USA-ba.

A MÁSODIK IPARI FORRADALOM

I. Általános jellemzők:

- Vezető területek: USA, Németország, Japán. Okai:
 - Alacsonyabb színtről indulnak, mint Anglia és Franciaország
 - Innen indulnak az újítások
 - A tőkét egyből a legmodernebb eljárásokba tudják fektetni
- A mezőgazdaságot is gépesítik
- A fejlesztések tudományos kutatások eredményei
- Új iparágak jelennek meg: vegyipar, acélipar, elektronikai ipar
- Nagy tőkére van szükség a fejlesztésekhez

II. Ipar:

1. Vas –és acélipar: a vasút -, hídépítés, fegyvergyártás és szerszámkészítés egyre nagyobb mennyiségű acélt igényelnek. 3 új eljárást vezetnek be, amik segítik a termelés növelését:
 - *Bessemer eljárás*: széntelenítést segíti
 - *Siemens-Martin kemence*: ócskavasat is fel tudják használni a gyártásban
 - *Thomas-eljárás*: a foszfor kivonását segíti

2. Az elektromosság hasznosítása: ipari méretekben kezdődik
 - Világítás: (Edison izzója és transzformátor) lehetővé válik az éjszakai munka
 - Villanymotor: előnyösebb a gőzzel szemben, mert kisebb gépekre is ráköthető, olcsóbb és hatékonyabb a felhasználása
 - Fejlődik a hírközlés: telefon, telefonközpont, rádió
3. Robbanómotor és közlekedés:
 - Beindul az autógyártás
 - 1913: első futószalagon gyártott autó elkészül a Ford-gyárban (T-modell). A robbanómotort alkalmazzák a hajózásban és a repülőgépeknél is.
4. Vegyipar: kőolajhoz és feldolgozásához kapcsolódó iparágak fejlődését segíti.

III. Mezőgazdaság:

- A nehéz munkát gépi erővel tudják pótolni
- Megjelenik a műtrágyázás
→ kevesebb munkaerőre van szükség a mezőgazdaságban
- Eltérő mezőgazdasági termelési típusok:
 - *USA*: farmergazdaságok nagy területen erőteljes gépesítéssel dolgoznak
 - *Anglia*: bér munkára alapozott gépesített mezőgazdaság
 - *Németország*: kettősség jellemzi. Egyrészt fejlett tőkés nagybirtok, másrészt gépesíteni nem tudó kisparaszti gazdaságok.

IV. Tőke:

Megjelenik a finánc tőke (=banktőke és ipari tőke összeolvadása).

Monopóliumok alakulnak ki (nagyvállalat meg tudja szerezni egy termék gyártásának kizárólagos jogát)

TÁRSADALOM ÉS ÉLETMÓD A SZÁZADFORDULÓN

I. A második ipari forradalom hatásai:

A munkások száma és a városi lakosok száma nő. A mezőgazdaságból egyre többen mennek el az iparba dolgozni. A népességszám növekedése segíti a belső vándorlást és az USA-ba történő kivándorlást.

II. Városi életmód:

- Nyomornegyedek egy része eltűnik. Megjelennek a bérlakások.
- Kezd elterjedni a vezetékes víz, csatornázás
- Javulnak a higiéniai viszonyok (általánossá válik a szappan, fertőtlenítés, megjelennek az első védőoltások)

III. Tömegkultúra:

- Sportok egyre népszerűbbek a középosztály és a munkások körében. 1896-ban Athénban megrendezik az első újkori olimpiát.
- Fényképészet, rádiózás terjedése
- A művészetek egyre kevésbé foglalkoznak a tömegkultúrával

IV. Szocializmus: két irányzatra szakad

1. forradalmi szocializmus: célja, hogy a világforradalmat minél előbb megvalósítsák. Oroszországban kerülnek többségbe Lenin vezetésével az 1903-1904. évi kongresszuson (bolsevikok).
2. revizionisták: a forradalmat elvetik, mert az korábban sem hozott eredményt. Nyugat-Európában terjed el ez az irányzat.

A POLGÁRI ÁLLAM

Az állam a védelem mellett egyre több feladatot vállal magára, szükség van az adók növelésére

I. Oktatásügy: (korábban az egyház tartotta fenn az iskolákat)

Az állam szerepe nő, egyre több az állami iskola. Megvalósul a kötelező, elemi szintű, ingyenes oktatás. Az állami szerep növekedésének oka, hogy szükség van az iparban a szakképzett munkaerőre.

II. Anyakönyvezés: az állam az egyházzal párhuzamosan vezeti a születési -, házassági –és halotti anyakönyveket.

III. Szociális ügyek: nyugdíjak, baleset –és betegbiztosítás, árvaellátás stb. állami feladat lesznek.

IV. Egészségügy: javulnak a higiénia viszonyok. Közkórházakat hoznak létre és támogatják a kutatásokat.